

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति धेनुर्दक्षिणा ये
प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तन्नैर्ऋतमेककपालं कृष्णं
वासः कृष्णतूषं दक्षिणा वीहि स्वाहाऽऽहुतिं जुषाण
एष ते निरऋते भागो भूते हविष्मत्यसि मुञ्चेममहंसः
स्वाहा नमो य इदं चकाराऽऽदित्यं चरुं निर्वपति
वरो दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं वामनो वही
दक्षिणाऽग्नीषोमीयम् ॥ १ ॥

एकादशकपालं हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो
वही दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दध्यृषभो वही
दक्षिणैन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुं प्रथमजो वत्सो
दक्षिणा सौम्यः श्यामाकं चरुं वासो दक्षिणा सरस्वत्यै
चरुः सरस्वते चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणा ॥ २ ॥

अग्नीषोमीयं चतुस्त्रिंशच्च ॥ १ ॥

[१]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सावित्रं
द्वादशकपालं सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुं मारुतं
सप्तकपालं वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्॥३॥

आग्नेयमष्टादश॥२॥ [२]

ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां
कायमेककपालं प्रघास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः
करम्भेण सजोषसः॥ मो षू ण इन्द्र पृथ्सु देवास्तु स्म ते
शुष्मिन्नवया। मही ह्यस्य मीढुषो यव्या। हविष्मतो मरुतो
वन्दते गीः॥ यद् ग्रामे यदरण्ये यत् सभायां यदिन्द्रियो।
यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा वयम्। यदेकस्याधि धर्मणि
तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा
मयोभुवा॥ देवेभ्यः कर्म कृत्वाऽस्तं प्रेतं सुदानवः॥४॥

वयं यद् विश्वतिष्ठं॥३॥ [३]

अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साकं
सूर्येणोद्यता मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो मध्यंदिने चरुं मरुद्भ्यो
गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णां दर्वि परां पत

सुपूर्णं पुनरापत। वस्त्रेव वि क्रीणावहा इषमूर्जः शतक्रतो॥
 देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे। निहारमिन्नि मे
 हरा निहारम्॥५॥

नि हरामि ते॥ मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाशः
 सप्तकपालं निर्वपति साकः सूर्येणोद्यताग्नेयमष्टाकपालं
 निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालः
 सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुमैन्द्राग्रमेकादशकपालमैन्द्रं
 चरुं वैश्वकर्मणमेककपालम्॥६॥

हरा निहारं त्रिंशच्च॥४॥ [४]

सोमाय पितृमते पुरोडाशः षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो
 बर्हिषद्भ्यो धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवाच्यायै दुग्धे
 मन्थमेतत् ते तत् ये च त्वामन्वेतत् ते पितामह प्रपितामह
 ये च त्वामन्वत्र पितरो यथाभागं मन्दध्वः सुसंहशं त्वा
 वयं मघवन् मन्दिषीमहि॥ प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो यासि
 वशाः अनु॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥७॥

अक्षन्नमीमदन्त ह्यवं प्रिया अधूषत॥ अस्तोषत
 स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥

अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरोऽमीमृजन्त
 पितरः॥ परेत पितरः सोम्या गम्भीरैः पृथिभिः पूर्यैः॥ अथा
 पितृन्त्सुविदत्रा५ अपीत यमेन ये सधमादं मदन्ति॥ मनो
 न्वा हुवामहे नाराश५सेन स्तोमेन पितृणां च मन्मभिः॥
 आ॥८॥

न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे॥ ज्योक् च सूर्य
 दृशे॥ पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः॥ जीवं व्रात५
 सचेमहि॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा
 जिहि५सिम॥ अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु
 दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम्॥९॥

हरी मन्मभिरा चतुश्चत्वारि५शच्च॥५॥ [५]

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वृत्येकमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः
 स्मस्तेभ्यः कमकरं पशूना५ शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे
 यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्ते रुद्र पशुस्तं
 जुषस्वैष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकया तं जुषस्व
 भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषज५
 सुभेषजम्॥१०॥

यथाऽसति॥ सुगं मेषाय मेष्ट्या अवाँम्ब रुद्रमदिमृह्यव देवं
 त्र्यम्बकम्॥ यथा नः श्रेयसः करद्यथा नो वस्यसः करद्यथा
 नः पशुमतः करद्यथा नो व्यवसाययात्॥ त्र्यम्बकं यजामहे
 सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्॥ उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मा-
 ऽमृतात्॥ एष ते रुद्र भागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो
 मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः॥११॥

सुभेषजमिहि त्रीणि च॥६॥ [६]

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय
 पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं
 द्वादशगवः सीरं दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं
 गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं
 धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरःसदोऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः
 पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा उपरिषदो
 बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यः॥१२॥

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढः रक्षः संदग्धः रक्ष इदमहः
 रक्षोऽभि सं दहाम्यग्नये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे
 वरुणाय बृहस्पतये दुवस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो

दक्षिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
हस्ताभ्यां रक्षसो वधं जुहोमि हतं रक्षोऽवधिष्म रक्षो
यद्वस्ते तदक्षिणा ॥ १३ ॥

तेभ्यः पञ्चचत्वारिंशच्च ॥ ७ ॥ [७]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै
चरुं राकायै चरुं सिनीवाल्यै चरुं कुह्वै चरुं
मिथुनौ गावौ दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं
निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं
वामनो वही दक्षिणा ऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं
निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालं सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा
सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुं श्यामो
दक्षिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा
वारुणं यवमयं चरुमश्वो दक्षिणा ॥ १४ ॥

निरष्टौ च ॥ ८ ॥ [८]

बारुहस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो
दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालं राजन्यस्य गृह ऋषभो दक्षिणा

ऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैर्ऋतं चरुं
 परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा कूटा
 दक्षिणाऽऽग्नेयमृष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा
 वारुणं दशकपालः सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा
 मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं
 द्वादशकपालं ॥ १५ ॥

क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाऽऽश्विनं द्विकपालः
 संग्रहीतुर्गृहे संवात्यो दक्षिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे
 श्यामो दक्षिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल
 उद्गारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्नो पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति
 निर्वपतीन्द्रायाः होमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा
 वृत्रं वेध्यान्मैत्राबारहस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे
 स्वयंमूर्ते स्वयंमथित आज्य आश्वत्थे ॥ १६ ॥

पात्रे चतुःसक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णाः श्वाकर्णाः च
 तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पयसि बारहस्पत्यो
 येऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयंकृता वेदिर्भवति स्वयंदिनं
 बर्हिः स्वयंकृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा ॥ १७ ॥

सावित्रं द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयस्त्रिंशच्च॥९॥ [९]

अ॒ग्नये॑ गृ॒हप॑तये पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पति कृ॒ष्णानां॑
 व्री॒हीणां॑ सोमा॒य वन॑स्पत॒ये श्या॒माकं॑ च॒रुः स॑वि॒त्रे
 स॒त्यप्र॑सवाय पुरो॒डाशं॑ द्वा॒दश॑कपालमाशूनां व्री॒हीणां॑
 रु॒द्राय॑ पशु॒पत॑ये गा॒वीधु॑कं च॒रुं बृ॒हस्प॑त॒ये वा॒चस्प॑त॒ये नैवा॑रं
 च॒रुमि॑न्द्राय ज्ये॒ष्ठाय॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपालं म॒हाव्री॑हीणां
 मि॒त्राय॑ स॒त्यायाऽऽम्ब॑ानां च॒रुं वरु॑णाय धर्म॑पतये यव॑मयं
 च॒रुः स॑वि॒ता त्वां प्र॑स॒वानां॑ सुव॑ताम॒ग्निर्गृ॑हप॒तीनां॑ सोमो
 वन॑स्पती॒नां रु॒द्रः प॑शूनां॥१८॥

बृ॒हस्प॑तिर्वा॒चामि॑न्द्रो ज्ये॒ष्ठानां॑ मि॒त्रः स॒त्यानां॑ वरु॑णो
 धर्म॑पतीनां ये दे॒वा दे॒वसु॒वः स्थ॑ त इ॒ममा॑मुष्याय॒णम॑-
 नमि॒त्राय॑ सुव॒ध्वं मह॑ते क्ष॒त्राय॑ मह॒त आधि॑पत्याय
 मह॑ते जान॑राज्यायैष वो भर॑ता राजा सोमोऽस्माकं
 ब्रा॒ह्मणा॑नां राजा प्रति॒त्यन्ना॑म॒ राज्य॑म॒धायि॑ स्वां
 त॒नुवं वरु॑णो अ॒शिश्ने॑च्छुचैर्मि॒त्रस्य॑ व्र॒त्या अ॒भूमा॑म॒न्महि॑
 मह॑त ऋ॒तस्य॑ नाम॒ सर्वे॑ व्रा॒ता वरु॑णस्याभू॒वन्वि॑ मि॒त्र
 ए॒वैररा॑तिम॒तारी॑दसू॒षुद॑न्त य॒ज्ञियां॑ ऋ॒तेन॑ व्यु॒ त्रि॒तो

ज॒रि॒माणं॑ न आ॒न॒ड् वि॒ष्णोः॒ क्रमो॑ऽसि॒ वि॒ष्णोः॑ क्रान्तम॑सि॒
वि॒ष्णोर्वि॒क्रान्त॑मसि॥१९॥

प॒शूनां॑ ब्रा॒ताः प॒ञ्चविं॑शतिश्च॥10॥ [१०]

अ॒र्थे॒तः स्था॒ऽपां पति॑रसि॒ वृषा॑स्यूर्मिर्वृष॑से॒नोऽसि॑
ब्रज॒क्षितः॑ स्थ म॒रुता॒मोजः॑ स्थ सूर्य॑वर्चसः स्थ सूर्य॑त्वचसः
स्थ मा॒न्दाः स्थ वा॒शाः स्थ श॒क्र॒रीः स्थ वि॒श्वभृ॑तः स्थ
ज॒नभृ॑तः स्था॒ऽग्नेस्ते॑ज॒स्याः॑ स्था॒ऽपामोष॑धीना॒ रसः॑
स्था॒ऽपो दे॒वीर्मधु॑मती॒रगृ॒ह्णन्नूर्ज॑स्वती॒ राज॒सूया॑य॒ चि॒ता॒नाः।
याभि॑र्मि॒त्रावरु॑णाव॒भ्यषि॑ञ्चन् याभि॑रिन्द्र॒मन॑य॒न्नत्य॑रा॒तीः॥
रा॒ष्ट्र॒दाः स्थ रा॒ष्ट्रं दत्त॑ स्वाहा॒ राष्ट्र॑दाः स्थ रा॒ष्ट्रम॒मुष्मै॑
दत्त॥२०॥

अत्येका॑दश च॥11॥ [११]

दे॒वी॒रापः॑ सं मधु॑मती॒र्मधु॑मतीभिः सृज्य॑ध्वं म॒हि॒ वर्चः॑
क्ष॒त्रिया॑य वन्वा॒ना अना॑धृष्टाः सी॒दतो॑र्जस्वती॒र्महि॑ वर्चः॑
क्ष॒त्रिया॑य दध॑ती॒रनि॑भृष्टमसि वा॒चो ब॒न्धुस्त॑पोजाः सोम॑स्य
दा॒त्रम॑सि शु॒क्रा वः॑ शु॒क्रेणोत्पु॑नामि च॒न्द्राश्च॒न्द्रेणा॑मृता॒ अ॒मृते॑न॒

स्वाहा॑ राज॒सूया॑य॒ चिता॑नाः॥ स॒ध॒मादो॑ द्यु॒ग्निनी॑रूर्ज॒ एता॑
अनि॑भृष्टा अप॒स्युवो॑ वसा॑नः। प॒स्त्या॑सु च॒क्रे वरु॑णः
स॒ध॒स्थम॑पा॒५ शिशुः॑॥२१॥

मा॒तृ॒त॒मा॒स्व॒न्तः॥ क्ष॒त्र॒स्यो॒ल्ब॑मसि क्ष॒त्र॒स्य॒ योनि॑र॒स्यावि॑न्नो
अ॒ग्निर्गृ॑हप॒तिरा॑वि॒न्न इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वा आ॒वि॒न्नः पू॒षा वि॒श्ववे॑दा
आ॒वि॒न्नो मि॒त्रावरु॑णावृ॒तावृ॑धावावि॒न्ने द्यावा॑पृथि॒वी धृ॒तव्र॑ते
आ॒वि॒न्ना दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॑प्यावि॒न्नो ऽय॑म॒सावा॑मु॒ष्याय॑णो॒-
ऽस्यां वि॒श्य॑स्मिन् रा॒ष्ट्रे म॑ह॒ते क्ष॒त्राय॑ म॒ह॒त आधि॑पत्याय
म॒ह॒ते जान॑राज्यायैष वो॒ भर॑ता॒ राजा॑ सोमो॒ऽस्माकं॑
ब्राह्म॑णाना॒५ राजेन्द्र॑स्य॥२२॥

वज्रो॑ऽसि वा॒र्त्रघ्न॑स्त्वया॒यं वृ॒त्रं व॑ध्याच्छत्रु॒बाध॑नाः स्थ
पा॒त मा॑ प्र॒त्यञ्च॑ पा॒त मा॑ ति॒र्यञ्च॑म॒न्वञ्च॑ मा पा॒त दि॒ग्भ्यो
मा॑ पा॒त वि॒श्वा॑भ्यो मा ना॒ष्ट्राभ्यः॑ पा॒त हि॒र॒ण्यव॑र्णावु॒षसा॑
वि॒रो॒के॒ऽयः॑ स्थू॒णावु॑दि॒तौ सूर्य॑स्याऽऽरो॒हतं॑ वरुण मि॒त्रं ग॑तं
तत॑श्चक्षाथामदि॒तिं दि॒तिं च॥२३॥

शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारि५शच्च॥१२॥

स॒मिध॒मा तिष्ठ॑ गाय॒त्री त्वा॒ छन्द॑सामवतु त्रि॒वृ॒थस्तोमो॑

रथन्त॒रꣳ सा॒माग्नि॑र्दे॒वता॒ ब्रह्म॒ द्रवि॑णमु॒ग्रामा॒ तिष्ठ॑ त्रि॒ष्टुप् त्वा॒
छन्द॑सामवतु प॒ञ्चद॑शः स्तोमो॑ बृ॒हत्सामेन्द्रो॑ दे॒वता॑ क्ष॒त्रं द्रवि॑णं
वि॒राज॒मा तिष्ठ॑ जग॑ती त्वा॒ छन्द॑सामवतु स॒प्तद॑शः स्तोमो॑
वैरू॒पꣳ सा॒मं म॒रुतो॑ दे॒वता॒ वि॒द्भ्रवि॑णमु॒दीची॒मा तिष्ठानु॑ष्टुप्
त्वा॑ ॥ २४ ॥

छन्द॑सामवत्वेकवि॒ंशः स्तोमो॑ वैरा॒जꣳ सा॒मं मि॒त्रावरु॑णौ
दे॒वता॒ बलं॑ द्रवि॑णमूर्ध्वा॒मा तिष्ठ॑ प॒ङ्क्ति॒स्त्वा॒ छन्द॑सामवतु
त्रि॒णव॒त्रय॒स्त्रिंशौ॑ स्तोमो॑ शा॒क्रर॑रैव॒ते सा॒मनी॒ बृह॑स्पति॑र्दे॒वता॒
वर्चो॑ द्रवि॑णमी॒दृङ् चान्या॑दृङ् चै॒तादृङ् च॑ प्र॒तिदृङ् च॑ मि॒तश्च॑
संमि॑तश्च॒ सभ॑राः। शु॒क्रज्यो॑तिश्च चि॒त्रज्यो॑तिश्च स॒त्यज्यो॑तिश्च
ज्योति॑ष्माꣳश्च स॒त्यश्च॑र्त॒पाश्च॑ ॥ २५ ॥

अत्य॑हाः। अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहा॑ स॒वित्रे॒ स्वाहा॒
सर॑स्वत्यै॒ स्वाहा॑ पू॒ष्णे स्वाहा॑ बृ॒हस्प॑तये॒ स्वाहेन्द्रा॑य॒ स्वाहा॑
घोषा॑य॒ स्वाहा॑ श्लो॒काय॑ स्वाहाऽꣳशा॑य॒ स्वाहा॑ भ॒गाय॑ स्वाहा॒
क्षेत्र॑स्य॒ पत॑ये॒ स्वाहा॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॑ ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑ दि॒वे
स्वाहा॑ सू॒र्याय॑ स्वाहा॑ च॒न्द्रम॑से॒ स्वाहा॑ नक्ष॑त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ ऽद्ध्यः
स्वाहा॑ ष॑धीभ्यः॒ स्वाहा॑ वन॑स्पति॒भ्यः स्वाहा॑ च॒राच॑रेभ्यः॒ स्वाहा॑

परिप्लवेभ्यः स्वाहा॑ सरीसृपेभ्यः स्वाहा॑॥२६॥

अनुष्टुप्स्वर्तपाश्च सरीसृपेभ्यः स्वाहा॑॥१३॥ [१३]

सोम॑स्य त्विषि॑रसि तवे॑व मे त्विषि॑र्भूयादमृत॑मसि मृत्यो॑र्मा
पाहि॑ दि॒द्योन्मा॑ पा॒ह्यवे॑ष्टा द॒न्दशू॑का नि॒रस्तं॑ नमु॑चेः शि॒रः॑॥
सोमो॑ राजा वरु॑णो दे॒वा ध॑र्मसु॒वश्च॑ ये। ते ते॒ वाच॑ सु॒वन्तां॑
ते ते॒ प्रा॒ण सु॒वन्तां॑ ते ते॒ चक्षुः॑ सु॒वन्तां॑ ते ते॒ श्रोत्र॑ सु॒वन्तां॑
सोम॑स्य त्वा द्यु॒म्नेना॒भिषि॑श्चाम्य॒ग्नेः॥२७॥

तेज॑सा सूर्य॑स्य वर्च॑सेन्द्र॒स्येन्द्रि॑येण मि॒त्रावरु॑णयोर्वी॒र्येण॑
म॒रुता॒मोज॑सा क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रप॑तिर॒स्यति॑ दि॒वस्पा॑हि
स॒माव॑वृ॒त्रन्नध॑रागु॒दीची॑रहि॒ बुध्रि॑यमनु॒ संचर॑न्ती॒स्ताः पर्व॑तस्य
वृष॑भस्य पृ॒ष्ठे नाव॑श्चरन्ति स्व॒सिच॑ इया॒नाः॥ रुद्र॑ यत्ते
क्रयी॑ परं॒ नाम॒ तस्मै॑ हु॒तम॑सि य॒मेष्ट॑मसि। प्रजा॑पते॒ न
त्वदे॑तान्य॒न्यो विश्वा॑ जा॒तानि॑ परि॒ ता ब॑भूव। यत्का॑मास्ते
जुहु॑मस्तन्नो॒ अस्तु॑ व॒यं स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्॥२८॥

अग्नेस्तैकादश च॥१४॥ [१४]

इन्द्र॑स्य वज्रो॑ऽसि वा॒र्त्रघ्न॑स्त्वया॒ऽयं वृ॒त्रं व॑ध्यान्मि॒त्रावरु॑णयोऽसि

प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मि यज्ञस्य योगेन विष्णोः क्रमोऽसि
 विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि मरुतां प्रसवे
 जेषमाप्तं मनः समहमिन्द्रियेण वीर्येण पशूनां मन्युरसि
 तवेव मे मन्युर्भूयान्नमो मात्रे पृथिव्यै माऽहं मातरं पृथिवीं
 हिंसिषं मा॥२९॥

मां माता पृथिवी हिंसीदियं दस्यायुरस्यायुर्मे धेह्यूर्गस्यूर्जं
 मे धेहि युद्धुःसि वर्चोऽसि वर्चो मयि धेह्यग्रये गृहपतये
 स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहेन्द्रस्य बलाय स्वाहा
 मरुतामोजसे स्वाहा हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्ष- सद्धोता
 वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदजा गोजा
 ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्॥३०॥

हिंसिषं मर्तजास्त्रीणि च॥15॥ [१५]

मित्रोऽसि वरुणोऽसि समहं विश्वेदेवैः क्षत्रस्य नाभिरसि
 क्षत्रस्य योनिरसि स्योनामा सीद सुषदामा सीद मा त्वां
 हिंसीन्मा मां हिंसीन्निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यां स्वा
 साम्राज्याय सुक्रतुर्ब्रह्मा ३ न त्वं राजन् ब्रह्माऽसि सविता-
 ऽसि सत्यसंवो ब्रह्मा ३ न त्वं राजन् ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि

सत्यौजाः॥३१॥

ब्रह्मा ३ न् त्व५ राजन् ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेवो ब्रह्मा
 ३ न् त्व५ राजन् ब्रह्माऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य वज्रो-
 ऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य दिशोऽभ्यय५ राजाऽभूत् सुश्लोकाँ
 4 सुमङ्गलाँ 4 सत्यराजा ३ न्। अपां नप्रे स्वाहोर्जो नप्रे
 स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहा॥३२॥

सत्यौजाँश्चत्वारि५शब्द॥१६॥ [१६]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं
 वत्सतुरी दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा
 पौष्णं चरुं५ श्यामो दक्षिणा बारहस्पत्यं चरुं५ शितिपृष्ठो
 दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वारुणं दशकपालं
 महानिरष्टो दक्षिणा सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा त्वाष्ट्रमष्टाकपाल५
 शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं त्रिकपालं वामनो दक्षिणा॥३३॥

आग्नेयं द्विचत्वारि५शत्॥१७॥ [१७]

सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां
 प्र यच्छति दशभिर्वत्सतुरैः सोमं क्रीणाति दशपेयो
 भवति शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदश५ स्तोत्रं भवति

प्राकाशावध्वर्यवे ददाति स्रजमुद्गात्रे रुक्मः होत्रे-
 ऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहृतृभ्यां द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणे वशां
 मैत्रावरुणायर्षभं ब्राह्मणाच्छुःसिने वाससी नेष्टापोतृभ्याः
 स्थूरि यवाचितमच्छावाकायानुद्वाहमग्नीधे भार्गवो होता
 भवति श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारवन्तीयमग्निष्टोमसामः
 सारस्वतीरपो गृह्णाति॥ ३४॥

वारवन्तीयं चत्वारि च॥18॥ [१८]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालं
 दक्षिणा वैश्वदेवं चरुं पिशङ्गी पष्ठौही दक्षिणा
 मैत्रावरुणीमामिक्षां वशा दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुः
 शितिपृष्ठो दक्षिणाऽऽदित्यां मल्हां गर्भिणीमा लभते मारुतीं
 पृश्निं पष्ठौहीमश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति
 सरस्वते सत्यवाचे चरुः सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं
 द्वादशकपालं तिसृधन्वः शुष्कदृतिर्दक्षिणा॥ ३५॥

आग्नेयः सप्तचत्वारिंशत्॥19॥ [१९]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुः सवित्रं

द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमुष्टाकपालं वैश्वानरं
 द्वादशकपालं दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं
 चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं क्षैत्रपत्यं
 चरुमादित्यं चरुमुत्तरो रथवाहनवाहो दक्षिणा॥३६॥

अग्नेयं चतुस्त्रिंशत्॥20॥ [२०]

स्वाद्वीं त्वां स्वादुनां तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन सृजामि
 स॥सोमेन सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय
 सुत्राम्णे पच्यस्व पुनातु ते परिस्रुत॥ सोम॥ सूर्यस्य
 दुहिता। वारेण शश्वता तना॥ वायुः पूतः पवित्रेण
 प्रत्यङ्मुखो सोमो अतिद्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ कुविदङ्ग
 यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय। इहेहैषां कृणुत
 भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः॥ आश्विनं धूम्रमा
 लभते सारस्वतं मेषमैन्द्रमृषभमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपति
 सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं दशकपालं सोमप्रतीकाः
 पितरस्तृष्णुत वडंबा दक्षिणा॥३७॥

भोजनानि षड्विंशतिश्च॥21॥ [२१]

अग्नाविष्णू महि तद्वां महित्वं वीतं घृतस्य गुह्यानि नाम।
 दमेदमे सप्त रत्ना दधाना प्रति वां जिह्वा घृतमा चरण्येत्॥
 अग्नाविष्णू महि धाम प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा।
 दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्॥ प्र
 णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती। धीनामवित्र्यवतु।
 आ नो दिवो बृहतः॥३८॥

पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम्। हवं देवी
 जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु॥ बृहस्पते
 जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य। रास्व रत्नानि दाशुषे॥
 एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः।
 बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्॥
 बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्दुमद्विभाति क्रतुमञ्जनेषु।
 यद्दीदयच्छवसा॥३९॥

ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ आ नो
 मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्। मध्वा रजांसि सुक्रतू॥
 प्र बाहवांसि सृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन।
 आ नो जनै श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा॥

अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीडे वसूनाम्। सपर्यन्तः पुरुप्रियं
मित्रं न क्षेत्रसाधसम्॥ मक्षू देववतो रथः॥४०॥

शूरो वा पृथ्सु कासु चित्। देवानां य इन्मनो यजमान
इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्॥ न यजमान रिष्यसि न सुन्वान
न देवयो॥ असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्चियम्॥ नकिष्टं
कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योषति॥ उप क्षरन्ति सिन्धवो
मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः। पृणन्त च पपुंरिं
च॥४१॥

श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः॥ सोमारुद्रा
वि वृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश। आरे बाधेथां
निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुक्तमस्मत्॥ सोमारुद्रा
युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम्। अव स्यतं
मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत्॥ सोमापूषणा
जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः। जातौ विश्वस्य
भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्॥ इमौ देवौ
जायमानौ जुषन्तेमौ तमांसि गूहतामजुष्टा। आभ्यामिन्द्रः
पक्वामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियांसु॥४२॥

बृहत्तः शर्वसा रथः पपुंरिं च दिवो जननं पञ्चविंशतिश्च॥22॥———[२२]

वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणं देवासुरा एष्वसावादित्यो दशरुषभामिन्द्रो वलस्यं बारहस्पत्यं
वषट्कारोऽसौ सौरिं वरुणमाश्विनमिन्द्रं वो नर एकादश॥11॥ वायव्यमाग्नेयीङ्क्षुष्णग्रीवीमसावादित्यो
वा अहोरात्राणि वषट्कारः प्रजनयिता हुवे तुराणां पञ्चषष्टिः॥65॥ वायव्यं प्रमौषीः॥ ——

———॥ प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥ ———॥———[२३]